

familiar *xeixó*, *xeixon*, forma contaminada (potser pel grup de *xixel·la*, *xeix*, *xeixa*, que significava originàriament 'gris, lúvid'; cf. encara *DECH* II, 387a10). Una altra forma contaminada seria «*xorxo* o bato: deixat, malgirbat» Ribera d'Ebre (Bladé, *Toponímia de Benissanet*), on hi pot haver influència de *sutze*, de *llord* i de *conxorxa*.²

D'aquí podria sortir també l'adjectiu *xarxós*: «conills, tórtors y demás bestioletes, que, recloses en barreres y *xarxoses* gàbies, los convertian en podrimenars», Pons Mass. (*Colla del C.* XII, 159). Amb això es relaciona encara *xarxonera* 'espècie de paella': «olles de llauana desnansades, perols abonyegats, citres y *xarxoneres* de l'any de la picó, paelles desestanyades ---», Pons Mass. (*Colla del C.* VII, 69); 'greixonera' (*DAG.*).¹⁵ On deu intervenir (o ser la base) un mot afí al cast. CHICHARRÓN 'paella de fregir llardons', 'llardosa' (no crec que es tracti d'un **eixarsió* EXARSIO, -ONIS). *Xargo*, -ga (*AlcM*) contaminat per *aixargaiat* (*XARAGALL*) 'eixorrancat, erosionat'.²⁰

¹ Amb *e-* en tinc encara una dada de Tortosa, relativament tardana, però potser no gaire més que 1500: «dit tir o *eixàrcia* no puga haver més de doscents y quinze cavallons, e cada cavalló haja de haver cinc malles de nou taules d'altària ---», p. p.²⁵ Vergés Paulí (*Espurnes* v, 103, més cita, II, 649a20); però avui allí ja és amb *x-*: «feien lo fil de cànem per a les *xàrcies* dels seus marits, los braus pescadors de les barraques de la Gola», id. (id. v, 83). De la forma amb afèresi ja en dóna *AlcM* un testimoni mall. de 1451. —² *Xorxo*, -xa, a Valls, *AlcM*, amb una cobla del S. XVIII, del Vallès o Penedès: «La *xorxa*, la *xorxa*, la *xorxa*», tornada d'una cançó, amb explicació «mujer zanquilarga, coja, deforme» en MilàF, *Romllo*, 510.³⁰

Xarxauet, formació expressiva *xau-xau-et*, cf. *xeuba* i *XEC*; potser influït per *xarxot* o *xarxa* *Xarxer*, *V. xarxa* *Xarxet*, *V. cerceta* i *xerxet* *Xarxeta*, *V. xarxa* *Xarxó*, *xarxiot*, *V. xarxa*

XASCAR, mot onomatopèic, local o acastellanat. □ 1.ª doc.: 1868, *SLitCosta*: «saltar esberles enceses de la llenya que crema». Ho he sentit alguna vegada, rarament (cf. DERIV.).

D'ús local; i també en el sentit de 'sorprendre bruscament, desenganyant', castellanisme.¹ Cal dir *donar un miquel*, *un mico*, *un rebuſ*, o *una rebuſada*.

En canvi, són mots ben arrelats els castellans i portuguesos *chasquido* i CHASCO. *Sabates xascades* 'baldades, amb unes obertures' mall. local (*DAG.*), on hi pot haver compromís amb *xasclar* (de *ASCLAR*, tal com *eixobrir* d'*OBRIR*), que crec recordar usat en català, en alguna vall pirinenca, en tot cas a la Vall d'Aran (*PVAranGc.*).

DERIV.: *Xascada* o *xiscada*, en la indústria emp. del suro. 'fer-li una tallada ---' i *xisquejar* (*BDC* XIII, 157). *Xascaire*, *xasco*, *xasquejar*, *xasquet*, *xascós* castellanismes (Belv., *DAG.*).

¹ Maldà usava *pegar xasco* 'fallar, fer el salt' (*Coll.* ⁶⁰

B. V., 137).

Xasclet, *V. xanguet* *Xassis* [*DFA.*, dir *xàssis* és bàrbar], del fr. *cbassis*, deriv. de *chasse* 'encaixament' (veg. *CAIXA*) *Xatarra*, castellanisme recent i intolerable, per *ferralla* i *carrall* *Xato*, del cast. CHATO: preferibles els sinònims, menys usats, *aplatat*, *caniús*, *rom*¹ DERIV.: *xata*, mena de barca (*BDC* XII, 74) *Xató* 'menjar d'allioli etc.', *V. xetó* (*AIXETA* i *DEIXATAR*) *Xatrac* (ocell), *BDC* x, 99, formació paral·lela a *BITXAC*/*bitrac* *Xàtxara*, *V. xanxa*

¹ A Catalunya es va usar com a malnom dels trabucaires i carlins dels anys 1820 i 1835; i amb el mateix sentit s'hi va usar una forma corresponent al duplicat cast. *nacho* (veg. CHATO, *DECH/DCEC*): «los *nànxols* són a Prades - diu que volen baixà / --- / els *xatos* són aquí --- / los *xatos* menjan trufas - pa negre y vi dolent, / no sé com ho aguantan - aquella mala gent», *Romllo*. (MilàF, n.º 195). Cosa que aporta bastant de confirmació al parer dels qui identifiquen el *chato pastor* de l'Arx. de Hita amb el cast. *chato* 'aplatat'. Del romanç següent, n.º 196, podria deduir-se que també s'usà en les campanyes pirinenques de la guerra de 1835; on, de més a més trobem una curiosa prova de la popularitat cat., en el S. XIX, de la famosa cançó trans- i cis-pirenaica atribuïda a Gastó Febus (fi S. XIV), i glossada per Maragall en la dolça, famosa i bellíssima utopia; aquí al·ludint al refugi dels carlins o trabucaires: «las donas dels *xatos* - totas portan dol, / l'una diu a l'altra: —Ay quin desconsol! / Aquestas montanyas - que tan altas són, / ens privan de veure - els *xatos* on són: / aquestas montanyas - bé s'abaxaran - que veurem els *xatos* ahont tiraran». És veritat que d'aquell passatge del *Romllo*. se n'ha donat variant *las xotas* (*DAG.* remetent a MilàF, *Obras* VIII, 145). No sé si hi ha err. tip. en un o en l'altre, o variant real.

⁴⁰ *Xau* (ocell), *V. xeu*; pall. (mesura de vi) i *xauar*, *V. vuit* *Xauet* (peix, *DAG.*), *V. xeu* *Xauil* (Lab., no existeix: malentès per l'angl. *shawl*), *V. xal* *Xauró*, *V. xabró* (i *cabiró*) *Xaus* mala pronúncia d'*eixaus* (*EIXAUGAR*)

⁴⁵ XAUTAR-SE, 'preocupar-se o basquejar-se (per alg. cosa)', pres de l'oc. dial. *se'n chauto pas* 'tant se li'n dóna', i aquest, manllevat del fr. ant. *ne l'en chaut* id., del verb *chaloir* 'importar (alg. c.)', interessar, encaparrar-se'n', ger.à del nostre *CALDRE* (*V.* allí, II, 428a25-28);¹ en propagar-se, des del Rosselló, partint de *se'n xauta pas* se n'ha extret *se'n xauta*, que des del sentit de 'se'n basqueja' ha passat a 'se'n aprofita'. □ 1.ª doc.: Lab.

⁵⁵ Que, com a mot comarcal, estrany al cat. comú, ho entén malament com 'burlar-se'n', acc. almenys en part inexistents (o bé ocasional i secundària), que altres anaren copiant del Lab. (*DAG.*, *AlcM*, *Espriu*). Entenen malament aquests lèxics les cites que ells mateixos donen: «Pels quaranta-mil, poc se li'n *xautava*, ja que's